

“Un jutjat militar volgué acusar-me després del 23 F de **desobeir Milans**”

Ricard Pérez Casado, que era alcalde de València el 23 de febrer del 1981, va viure ben a prop l'intent de colp d'estat durant el qual la ciutat va quedar ocupada pels tancs. Pérez Casado, actualment diputat del PSPV al Congrés, parla per a EL TEMPS vint anys després d'una insurrecció que va afrontar exercint la seua autoritat davant de l'estat d'excepció de Milans del Bosch.

Era dilluns 23 de febrer del 1981. Durant tot el dia s'havien produït moviments de tropes militars dins de la ciutat de València, unes operacions a les quals l'alcalde socialista de la ciutat en aquella època, Ricard Pérez Casado, no havia donat la major importància. “La guàrdia urbana va acompanyar alguns combois al port perquè era d'ordenança. Eren moviments que l'exèrcit tenia de manera ordinària. No detectarem res anòmal”. Ara bé, la situació estava ja enrarida des de feia algunes setmanes. “Allò que sí que havíem detectat havia estat una altra cosa, la dimissió d'Adolfo Suárez al gener. Jo estava en aquell moment a Marsella i Gaston Defferre, l'alcalde, la vella rabosa de Marsella, em va dir que a Espanya teníem un problema molt greu perquè aquella dimissió era, d'alguna manera, la traducció del que se'n deia *la inquietud en los cuartos de banderas*”. Una angoixa que, tanmateix, no era el problema que més maldecaps havia provocat a Pérez Casado aquell dilluns de fa vint anys.

“El dia 23 de febrer, la preocupació més gran que tenia era que hi havia anunciada una vaga de recollida d'escombraries, i a les sis de la vesprada havíem tancat un acord amb l'empresa. Ho vam celebrar prenent-nos una cervesa”, recorda.

‘Sembla que estan a tirs’. Eren les sis i vint, pocs minuts després. Se celebrava la sessió d'investidura de Leopoldo Calvo Sotelo com a president del govern de Madrid. En aquell moment, es duïa a terme la votació, i Pérez Casado parlava amb l'alcalde de Valladolid. “Jo tenia al telèfon l'alcalde de Valladolid, escoltà-

vem la votació per la ràdio, i parlàvem de la necessitat que la comissió dels alcaldes de les grans ciutats demanara una reunió immediata amb qui havia de ser nou president del govern. Vaig sentir el Núñez Encabo, no, que va ser el diputat amb què es va interrompre la votació, i l'alcalde de Valladolid em va dir: ‘sembla que estan a tirs’”. Antonio Tejero havia irromput, amb uns centenars de guàrdies civils, al Congrés. Era l'inici d'un colp d'estat que tindria com a escenaris el Parlament i una ciutat que seria ocupada per l'exèrcit, València. “Vint minuts després que Tejero entrara al Congrés, vaig rebre el ban de Milans del Bosch que establia l'estat d'excepció”, diu Pérez Casado.

Jaime Milans del Bosch, capità general de la III Regió Militar i l'únic cap de l'exèrcit que va traure els tancs al carrer, distribuïa a totes les autoritats democràtiques de València a les set de la vesprada un ban en què establia l'estat d'excepció. Des d'aquell moment, ell era l'única autoritat. “En veure el ban vaig adonar-me que tenia els mateixos errors que el del 18 de juliol del 36”. No seria aquesta l'última volta d'aquesta llarga nit que Pérez Casado recordaria la guerra del 36-39 i les seues seqüeles. L'alcalde comprovaria com una població que encara tenia ben present el règim recentment extingit es tancava a les seues cases i la ciutat quedava deserta. Amb el ban de Milans, començava a València la nit de la por.

“Després del ban de Milans del Bosch, tancàrem les portes de l'Ajuntament i ens quedàrem regidors del partit socialista i del partit comunista [que governaven la ciutat en aquell moment] i també vingueren a visitar-nos regidors d'UCD. Jo els

vaig dir a tots que procuraren ser discrets i que estigueren localitzables, perquè jo tenia des del principi la intenció que la institució continuara funcionant malgrat la taxativa ordre del ban de Milans del Bosch, que vaig considerar sempre il·legal. El vaig rebutjar absolutament per principi i perquè creia que era l'única garantia de continuïtat del sistema democràtic. Que l'autoritat democràtica es plegara a un ban il·legal i colpista era tant com renunciar a la legitimitat i a la legalitat. Era important que les institucions funcionaren i, des d'aquest punt de vista, vaig prendre mesures d'alcalde, com ara ordenar el funcionament de tots els serveis amb plena normalitat. A mi em preocupava moltíssim que el subministrament (l'aigua, el gas, l'enllumenat públic, etc.) estiguera funcionant i sobretot, que estiguera en marxa el transport per garantir la resposta de normalitat davant del que jo pensava que era un *putsch* que podria haver desembocat en una situació dramàtica. El transport va fer el seu horari ordinari, i ho va fer tota la nit. El que sí que vaig prendre van ser mesures de precaució. Les comunicacions, per exemple, van ser interrompudes”.

Una hora després del ban, a les vuit de la vesprada, començaren a entrar les unitats militars a València. Cap a les nou ja havien ocupat algunes de les principals artèries de la ciutat, com ara la Gran Via, l'Albereda o la plaça del País Valencià (actualment, la plaça de l'Ajuntament).

Era en aquesta hora quan l'alcalde decidia abandonar l'Ajuntament, però no volia que es creara la sensació de “buit de poder” que tant havien cercat els insurgents. A Madrid, Paco Laíña, director general de la seguretat de l'estat, presidia el que es va conèixer com a govern de subsecretaris, que prenia el relleu del president del govern i dels ministres segrestats, juntament amb tots els diputats, al Congrés. A València —l'altre gran focus del colp—, seguia al seu lloc José María Fernández del Río, governador civil, a la seu del Palau del Temple, encara que en una situació molt delicada, i Ricard Pérez Casado, que, després de prendre les darreres decisions, es disposava a eixir del consistori i crear la seua pròpia alternativa de comunicacions: “Vaig decidir que es deixaven els serveis imprescindibles a

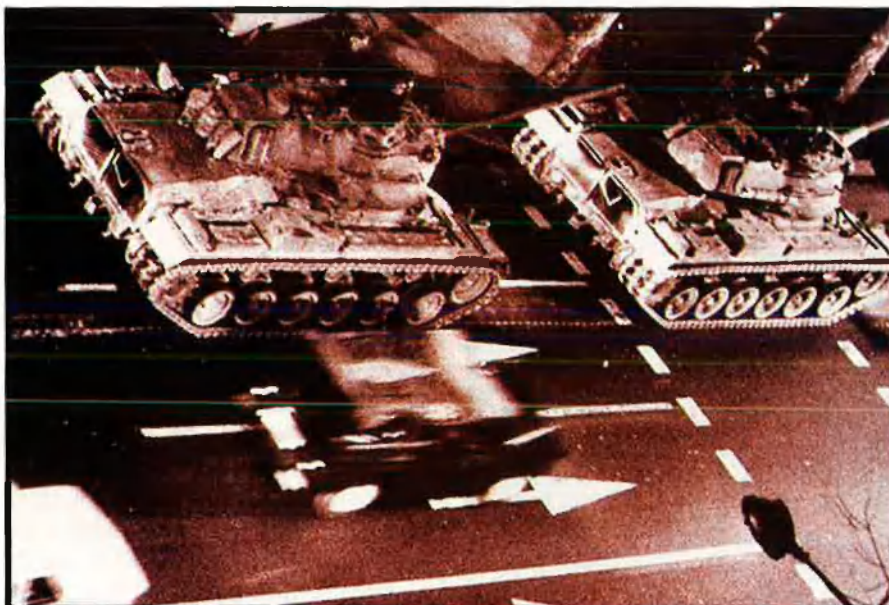

Ricard Pérez Casado, enfront de l'Ajuntament de València vint anys després. “El que més em va impactar va ser l'absolut silenci de la ciutat”.

l'Ajuntament. Es van encendre els llums com a símbol de permanència de la institució, i vam deixar l'edifici protegit per la guàrdia urbana, com un dia normal. Nosaltres sortíem perquè havíem de buscar els mitjans per connectar amb les autoritats públiques del govern central i amb les autoritats locals”.

Eren les nou de la nit, l'hora que entrava en vigor el toc de queda decretat per Milans, i la ciutat es quedava deserta. Havia estat el dia de més embussos de trànsit, “encara que després hem vist que és possible superar-se”, de la gent que se n'anava a casa. La fisonomia de la ciutat va canviar dràsticament. La gent es va tancar per escoltar la ràdio. Aquella nit, que tants qualificatius ha rebut, va ser també la nit dels transistors. “Em va impressionar molt veure que la ciutat conservava un punt de memòria que era una memòria negra, de por, de gent que s'amaga a les seues cases. Vaig veure molta gent amb temor. Hi havia por perquè hi havia fragilitat. Quan, al llarg de la nit, parlava amb França o Itàlia, creien que tenia milers de persones al carrer, però no. N'hi havia molt poques, la qual cosa volia dir que la matança de la guerra civil i de la repressió s'havien inscrit genèticament. El que més em va impactar va ser l'absolut silenci de la ciutat. Les seus dels partits polítics, sobretot d'esqueres, visqueren un moment pèssim, de temor, de tornar a les velles estructures de clandestinitat. Hi hagué una escampada molt gran de documentació i de persones”.

Què va fer Pérez Casado a partir del moment que va abandonar l'Ajuntament? “Des de les nou fins a les dues, bàsicament vaig establir comunicació amb el que quedava del govern, presidit per Laíña, i amb la gent del meu partit que no estava dins del Congrés dels Diputats. Vaig aconseguir establir comunicació amb la xarxa d'alcaldes, com ara Narcís Serra a Barcelona o els alcaldes de Las Palmas de Gran Canaria o Saragossa. Els alcaldes em van confirmar que a les seues ciutats els capitans generals no s'anaven a moure. M'interessava sobretot mantenir la comunicació oberta amb el govern de Madrid. Vaig parlar diverses vegades amb Laíña de dos aspectes que m'interessaven molt: el contingut del missatge del rei i la incerta situació de

Dalt i al centre, vehicles militars a València la nit del 23-F. A sota, petjades dels tancs el dia després. Les unitats de l'exèrcit van estar nou hores a València. "Passades les quatre de la matinada, vaig rebre a l'Ajuntament pel telèfon directe una trucada del Govern Civil. Algunes unitats militars avançaven pel carrer la Pau en direcció a l'Ajuntament, encara que no arribaren", recorda Pérez Casado.

Fernández del Río. Volia resoldre els dubtes que podríem haver tingut sobre l'actitud del cap de l'estat. Jo vaig tenir el missatge del rei molt abans que s'emetera per televisió. La meua preocupació era saber per què tardava tant de temps en ser emès. L'altra circumstància que em preocupava enormement era la notícia que el governador civil en aquell moment podia estar en una situació compromesa, no exactament de detenció, però sí de no poder exercir les seues funcions. Ell i jo érem les dues úniques autoritats legítimes a la ciutat. Aquesta és la raó per la qual jo vaig anar a la seu del Govern Civil". Eren les dues de la matinada, arribava el moment més tens de la nit.

"Alguns polítics teníem molt clar el nostre destí en el cas del triomf del colp d'estat. Abans d'anar al Govern Civil, vaig poder passar per casa a dutxar-me, a afaitar-me i a posar-me el millor vestit que tenia per mantenir una bona composura". A la porta del Govern Civil hi havia unitats militars. Dins, Fernández del Río i també el governador militar, Luis Caruana, que va representar en aquest esdeveniment un boirós paper que mai no s'ha aclarit. Caruana es va negar a detenir Milans del Bosch fins que estava ja clar que el colp havia fracassat. Alguns dels nombrosos estudis que s'han fet sobre el 23-F, com ara el llibre *Con la venia... yo indagué el 23-F* de Pilar Urbano, l'impliquen en la trama. Però, com tanta altra gent que d'una o altra manera havia estat còmplice dels insurrectes, no va ser mai processat. Tot al contrari, poc temps després era ascendit.

"Jo no tinc cap prova que Caruana estiguera implicat. Sí que sé que a la seu del Govern Civil es visqué una situació molt tensa, i més en la meua presència. Li vaig dir a Fernández del Río que com a representants del govern i dels ciutadans ell i jo érem els únics legítimats per dirigir la ciutat i la demarcació, i que no ens feia falta ningú. Vaig poder comprovar que Fernández del Río havia passat moltes hores d'angoixa. Jo volia comprovar que el governador civil no estava segregat, i no vaig eixir tranquil, però vaig eixir, un fet important per als plans que havien dissenyat des de Madrid".

Pérez Casado, en aquell moment, va dirigir-se a l'Ajuntament. L'alcalde havia

convocat els regidors i van acudir-hi "tots els qui van poder". La corporació va fer un ple extraordinari que aprovà de matinada una declaració institucional de condemna del colp.

Ara bé, contràriament al que s'ha afirmat en moltes ocasions, Pérez Casado assegura que la força militar no va començar a anar-se'n de la ciutat de València després del discurs del rei a TVE. "Després del discurs del rei, a València el desplegament de la força continuava intacte. Entre la una i mitja i les dues hi ha moviments de tropes, però la retirada no es produeix fins passades les cinc de la matinada. Ja reunits a l'Ajuntament, passades les quatre de la matinada, vaig rebre pel telèfon directe una trucada del Govern Civil que no em va fer la menor gràcia. Algunes unitats militars, en lloc d'arreglar-se, avançaven pel carrer la Pau en direcció a la plaça del País Valencià, seu de l'Ajuntament, encara que no arribaren. No obstant això, a partir de la una i mitja, la tensió comença a baixar, encara que la preocupació arriba per un altre cantó. Quedava pendent la detenció de Milans del Bosch i també l'alliberament del Congrés dels Diputats. Més tard, una font militar em va confirmar que s'havia pogut traslladar Milans del Bosch a la base aèria de Manises. En conseqüència, la desactivació del colp a València semblava imminent. A les sis del matí ja es podia donar per acabat l'intent a València, però quedava pendent el Congrés dels Diputats", apunta.

S'esvaïa a València un intent involucionista protagonitzat pels militars, però també per alguns que no ho eren. "També hi hagué algunes alegries civils. Hi va haver gent que es va ocupar de pensar en el fet que les falles s'havien de fer [faltava menys d'un mes perquè se celebrara la festa]. Nosaltres havíem renovat la junta central fallera i el president era un regidor socialista, Enrique Real. Si destituïen les autoritats democràtiques, tenien pensat el relleu. Alguns idiotes van traure les camises blaves i els artilugis aquells de la Falange, però es desanimaren molt prompte. Hi havia gent a la Gran Via amb vestits de Falange, i també a l'Ajuntament i a d'altres dependències públiques".

També hi hagué qui començà a actuar, però amb uns objectius polítics ben di-

"Vaig tenir el missatge del rei molt abans que s'emetera per televisió. La meua preocupació era saber per què tardava tant de temps en ser emès."

ferents. "Tinguérem actes molt emotius. Quan vam poder restablir les comunicacions, vaig parlar amb antics combatents republicans que havien ordit un pla per a traure'm de la ciutat pel port".

Sigué una nit diferent fins i tot per als lladregots. "Hi havia uns lladres que havien robat utilitzant el procediment del *butrón*, van eixir amb el que havien furat, es van trobar unitats militars de front, i es van entregar a la guàrdia urbana. És l'única anècdota que ens va fer riure aquella nit".

L'intent de colp d'estat acabava quan començaren a ser alliberats els membres del Congrés, cap a les dotze del migdia. "De matí, vaig quedar-me a l'Ajuntament. Vaig caure rendit quan vaig escoltar que eixien els primers diputats".

Pérez Casado, processat. Finalitzava així la temptativa colpista, però, de manera absurda, els seus mecanismes van seguir funcionant, tal com desvetlla a EL TEMPS Ricard Pérez Casado. "Dos dies després del colp, vaig rebre una citació d'un jutjat togat militar en la qual se'm preguntava en to inculpatori si havia desobeït Milans. Vaig rebre una citació d'urgència per haver desobeït el ban del capità general Milans del Bosch. Vaig nomenar advocat meu Gregorio Peces

Barba. Passava de la situació de víctima d'un colp d'estat a la de responsable de no acatar l'autoritat de Milans, que en el seu ban deia que se suspenia la Constitució. Ja estava restablert el govern. No obstant això, la maquinària de Milans seguia funcionant. Finalment, els enviàrem a pasturar. Compareguérem per escrit i denunciàrem el fet que s'haguera instruït un procediment contra l'alcalde".

Havia acabat el colp, però quasi tots els insurrectes de València seguien als seus llocs. Pocs dies després, Pascual Galmés, que era capità general a Barcelona al moment de produir-se el colp, prenia les regnes de la III Regió Militar en substitució de Milans del Bosch. "El nomenament de Galmés fou un acte molt tens perquè encara no estaven processats els responsables del colp. En aquell acte, hi havia els oficials i els caps que havien fet el colp", opina.

El judici posterior als responsables del colp no va depurar les estructures de l'exèrcit. "En aquell context, va ser una sentència que ens va alleugerir, era condemnatòria i, per tant, la democràcia eixia reforçada. En aquella època, no es podia fer més, ni la població estava disposada a demanar més".

Miquel Calvet